

OTROŠKA IN MLADOSTNIŠKA PSIHIATRIJA (OMP)

1. SPLOŠNI VIDIKI SPECIALIZACIJE

1.1. Namen specializacije

Specializacija je učni in vzgojni proces, v katerem specializant(-ka) pridobi teoretično in praktično znanje s področja otroške in mladostniške psihiatrije v tolikšnem obsegu, da je sposoben(-na) samostojno oskrbeti večino otrok in mladostnikov z akutnimi in kroničnimi duševnimi motnjami. Z oskrbo je mišljena diagnostika, zdravljenje, rehabilitacija in preprečevanje bolezni pri otroku ali mladostniku, ki obsega vključitev otroka ali mladostnika in njegove družine oziroma skrbnikov ter sodelovanje z drugimi strokovnjaki, pri katerih je otrok v obravnavi.

1.2. Trajanje in struktura specializacije

Specializacija traja 5 let. Specializacija zdravnikov za področje otroške ter mladostniške psihiatrije vključuje:

Klinični del

Splošni del (24 mesecev)

- 18 mesecev na področju psihiatrije za odrasle
- 6 mesecev na področju pediatrije in otroške nevrologije

Specialni del (36 mesecev)

- 15 mesecev v ambulanti za otroško in mladostniško psihiatrijo
- 17 mesecev v bolnišnici/dnevnom centru za otroško in mladostniško psihiatrijo
- 4 mesece izbirno glede na predvideno zaposlitev po specializaciji

Teoretični del

Vsaj 720 ur strukturiranega učenja v 5 letih, ki mora vsebovati:

- klinično učenje ob vsakodnevnem kliničnem delu (predstavitev primerov, journal klubi – bralni študijski krožki, klinična strokovna srečanja) – vsaj 100 ur na leto.
- teoretično izobraževanje iz otroške in mladostniške psihiatrije (TI- OMP) , ki vključuje predavanja in seminarje. Organizirani bodo dvo-dnevni sklopi (16 urno) TI - OMP na določeno temo. Po vsakem sklopu TI - OMP bo preverjanje znanja. Vsak specializant mora imeti opravljene vse kolokvije pred specialističnim izpitom. TI- OMP vsebujejo naslednje sklope:
  - o Razvoj otroka (telesni, psihološki, socialen)
  - o Psihodinamske teorije razvoja osebnosti in psihoterapevtske pristope
  - o Vedenjsko-kognitivna terapija in drugi psihoterapevtski pristopi
  - o Intervju otroka, mladostnika, staršev; psihološka diagnostika; preventiva
  - o Razvojno – nevrološke motnje
  - o Čustvene in razpoloženske motnje
  - o Psihotične motnje, bipolarna motnja
  - o Motnje hranjenja; odvisnost
  - o Otrok/mladostnik v šolskem, socialnem in pravnem sistemu
  - o Travma, zloraba, vrstniško nasilje

- teoretično izobraževanje iz psihiatrije (TI- psihiatrija). V času izvajanja splošnega dela specializanti obvezno opravijo TI – psihiatrija (s kolokvijem) iz predpisanih vsebin psihiatrije:
  - urgentna stanja v psihiatriji
  - psihotične motnje
  - bolezni odvisnosti
  - psihofarmakoterapija

Psihoterapevtski del

Osnove teoretičnih znanj različnih psihoterapevtskih pristopov pridobi v okviru TI - OMP.

Priporočeno je, da se specializant že v času poteka specializacije odloči za popoln študij psihoterapije v eni od priporočenih psihoterapevtskih smeri in sicer:

- psihodinamsko usmerjene psihoterapije (psihoanalitična psihoterapija, razvojno analitična psihoterapija, skupinska psihoterapija)
- vedenjsko – kognitivna terapija
- sistemska ali družinska terapija

Priporočeno je, da specializant zaključi izobraževanje v izbrani psihoterapevtski smeri, kakor tudi, da specializant pridobi vsaj 60 ur izkušnje lastne analize.

1.3. Zaključek specializacije

Glavni mentor ugotovi, da je specializant opravil vse obveznosti, predvidene v programu specializacije, ko preveri ustreznost trajanja specializacije, izpolnjevanje predpisanih pogojev glede pridobljenega znanja, števila in kakovosti opravljenih posegov in ali so predpisani kolokviji uspešno opravljeni. S potrditvijo glavnega mentorja lahko specializant pristopi k specialističnem izpitu. Specializacija se konča z opravljenim specialističnim izpitom.

2. PREVERJANJE ZNANJA

Vsak specializant vpisuje opravljene storitve s potrditvijo mentorja v e-list zdravnika specializanta.

2.1. Sprotno preverjanje znanja

Za zagotavljanje ustrezne kakovosti specializacije se pridobljeno znanje in sposobnosti specializanta preverjajo s stalnim nadzorom neposrednega ter spremljanjem glavnega mentorja in predpisanimi preverjanji znanja – kolokviji/izpiti (TI, glej točko 1.2).

Stalen neposredni ali posredni nadzor nad pridobivanjem znanja in sposobnostmi izvajajo neposredni mentorji. Ta poteka sproti in vsakodnevno.

Preverjanje specializantovega znanja poteka v obliki *kliničnih kolokvijev* po končanem usposabljanju na posamezni učni enoti (neposredni mentor). *Klinični kolokviji* so lahko pisni ali ustni ali sproti ob vsakodnevem delu. Znanje se preverja s predstavitvijo bolnikov, pripravami seminarjev, pregledom literature, pisanjem člankov in sodelovanjem pri raziskavah.

Specializant mora vsaj enkrat letno javno prikazati pridobljeno znanje na način, ki ga vsakokrat sproti določi neposredni ali glavni mentor v eni od spodnjih oblik:

- predstavitev analize skupine bolnikov ali posameznega zanimivega kliničnega primera na strokovnem srečanju skupine strokovnjakov v učni ustanovi ali zunaj nje;
- priprava in vodenje klinične ali klinično patološke konference s tematiko, ki zajema področje specializacije;
- objava članka v recenziranem domačem ali tujem strokovnem glasilu s temo iz programa specializacije.

Pogoj za nadaljevanje specializacije so uspešno opravljeni klinični kolokviji, TI in pozitivna vsakoletna ocena glavnega mentorja, ki vsebuje tudi oceno primernosti specializanta za delo na področju otroške in mladostniške psihiatrije.

3. PROGRAM SPECIALIZACIJE

3.1. Časovni in vsebinski okvir opravljanja posameznih delov specializacije

Splošni del (24 mesecev)

- psihiatrija (18 mesecev)
  - o sprejemni oddelek in urgentna ambulanta: 6 mesecev pri pooblaščenih izvajalcih
  - o krizne intervencije – skupno 4 meseci: obvezno 2 meseca na Enoti za krizne intervencije, Center za mentalno zdravje (CMZ) Lj in 2 meseca po izbiri pri pooblaščenih izvajalcih
  - o zdravljenje odvisnosti – skupno 4 meseci: obvezno 2 meseca na Centru za zdravljenje od prepovedanih drog in 2 meseca na oddelku za zdravljenje odvisnosti od alkohola – po izbiri pri pooblaščenih izvajalcih
  - o psihoterapevtski oddelki: obvezno 2 meseca na Enoti za psihoterapijo, CMZ Lj
  - o Enota za motnje hranjenja, CMZ Ljubljana: obvezno 2 meseca

- pediatrija in otroška nevrologija (6 mesecev)
  - o splošna pediatrija - hospitalno: 2 meseca pri pooblaščenih izvajalcih
  - o otroška nevrologija - hospitalno: 1 mesec pri pooblaščenih izvajalcih
  - o otroška nevrologija - ambulantno: 1 mesec pri pooblaščenih izvajalcih
  - o razvojne ambulante: 2 meseca pri pooblaščenih izvajalcih

Specialni del - otroška in mladostniška psihiatrija (36 mesecev)

- bolnišnični del (17 mesecev)
  - o Služba za otroško psihiatrijo, Pediatrična klinika, UKC Ljubljana: obvezno 4 mesece
  - o Služba za otroško psihiatrijo, Pediatrična klinika, UKC Ljubljana, Enota za m. hranjenja: obvezno 2 meseca
  - o Enota za adolescentno psihiatrijo, CMZ Ljubljana: obvezno 4 mesece

- Enota za otroško in mladostniško psihiatrijo, Klinika za pediatrijo, UKC Maribor: obvezno 4 mesece
- Bolnišnično zdravljenje otrok in mladostnikov: 3 zaporedne mesece po izbiri pri enem od pooblaščenih izvajalcev
- ambulantni del (15 mesecev)
  - Ambulanta za avtizem, Pediatrična klinika UKC Ljubljana: obvezno 1 mesec
  - Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše, Ljubljana: obvezno 2 meseca
  - Ambulantne otroške in mladostniške psihiatrije: 12 mesecev poljubno pri pooblaščenih izvajalcih, vsaj 6 mesecev pri istem izvajalcu
- program po izbiri (4 mesece)
  - Oblikovan individualno glede na predvideno zaposlitev specializanta po zaključku specializacije, lahko dodatni bolnišnični ali ambulantni del specialnega dela. Vzpodbuja in priporoča se opravljanje tega dela v ustanovah *v tujini*.

3.2. Obseg znanja in veščin, ki jih mora specializant obvladati do izteka specializacije:

- Seznaniti se mora s teoretičnimi osnovami in znanjem stroke ter pridobiti ustrezno znanje z različnih področij otroške in mladostniške psihiatrije. Te vsebine so vključene v TI.

- kako na telesni, čustveni, intelektualni in socialni razvoj otroka vpliva konstitucija, bolezen, zdravstveno in socialno stanje staršev/skrbnikov ter drugih dejavnikov iz okolja
- teorija navezanosti
- psihopatologija otroka in mladostnika
- psihoterapija otrok, mladostnikov in družine
- psihofarmakoterapija
- psihosocialni in pedagoški pristopi v obravnavi otrok z duševnimi motnjami
- poznavanje najpogostejših telesnih bolezni otrok in mladostnikov, posebej nevroloških stanj in telesnih simptomov, ki so lahko povezani z duševnimi motnjami
- poznavanje najpogostejših genetskih in drugih telesnih bolezni, pri katerih prihaja do zaostankov v duševnem razvoju
- najpogostejše duševne motnje in stanja odvisnosti pri odraslih, vključno z njihovo obravnavo
- psihološko diagnostiko duševnih motenj pri otrocih in mladostnikih
- organizacijsko strukturo šolskega, socialnega sistema v Sloveniji
- organizacijo pravosodnega sistema ter aktualno zakonodajo v Sloveniji
- S področja *psihoterapije* si mora pridobiti posebna znanja, ki niso vključena v TI:
  - psihoterapevtske metode – specializant si izbere eno izmed priporočenih psihoterapevtskih smeri, ki so opredeljene v 1.2 in v izbrani smeri vodi vsaj 5 primerov, ali vsaj 70 ur superviziranega psihoterapevtskega dela
  - vodi in sodeluje v timu strokovnjakov za 50 celostno obravnavanih bolnikov (konzultacija s kliničnim psihologom, specialnim pedagogom, socialnim delavcem)
  - prisostvuje/vodi bolnike v skupini (vsaj 12 bolnikov v skupini vsaj 1 leto)
  - prisostvuje v timu vsaj 3 družinskih terapij,
  - izvede vsaj 20 primerov suportivne terapije,

- izvede vsaj 6 primerov vedenjske terapije,
- prisostvuje/izvede vsaj 3 primere relaksacijske terapije,

Po zaključenem kroženju iz splošnega dela in polovici specialnega dela specializant do zaključka specializacije, z namenom dolgotrajnega kontinuiranega ambulantnega vodenja istih bolnikov, enkrat tedensko kroži pri glavnem mentorju ali svojem delodajalcu, pod pogojem, da ima pri njem možnost sprotne konzultacije s specialistom otroške in mladostniške psihiatrije.

- Specializant mora pridobiti posebno znanje s področja sociodinamike in socioterapije; usposobiti se mora za aktivno sodelovanje v interdisciplinarnih timih in terapevtskih skupinah. Naučiti se mora integrirati in praktično uporabiti pridobljeno znanje in veščine ter se s tem usposobiti za sodelovanje v multidisciplinarnih timih.

- Spoznati mora osnove in metode raziskovalnega dela v psihiatriji:

- sodelovanje v vsaj 1 klinični raziskavi

- Usposobiti se mora za posredovanje ustreznega psihiatričnega znanja drugim članom strokovnega tima:

- vsaj 10 predstavitev primera

- Spoznati in pridobiti mora osnovno znanje o psihiatričnem izvedenstvu in zakonu o duševnem zdravju:

- konzultacija o vsaj 2 izvedenstvih.

3.3. Natančnejši vsebinski okvir posameznih delov specializacije

Ambulantna obravnava otrok in mladostnikov z duševnimi motnjami:

Specializant pridobi poglobljeno teoretično in praktično znanje:

- o prepoznavi duševnih motenj pri otrocih in mladostnikih, diagnostičnem intervjuju otroka, mladostnika in svojcev, formulaciji primera (s prepoznavo vpliva etioloških, sprožilnih in vzdrževalnih dejavnikov) in oblikovanjem psihičnega statusa ter načrtovanjem nadaljnje obravnave;
- iz kriznih intervencij v ambulanti in v socialnem okolju otroka in mladostnika
- iz individualne in skupinske psihoterapije otrok in mladostnikov v zunaj-bolnišničnem okviru
- iz dela s svojci ambulantno vodenega otroka in mladostnika
- iz posebnosti timske diagnostike v ambulantnih razmerah (z dodatno diagnostiko telesnih in nevroloških motenj)
- iz uvajanja in vodenja psihofarmakoterapije
- iz skupinskega terapevtskega dela z otroki in mladostniki
- iz dela s svojci in povezovanja z zdravstvenimi in nezdravstvenimi ustanovami pri obravnavi otroka in mladostnika
- iz psihoterapevtskega dela (individualnega in skupinskega, po različnih metodah in glede na različno razvojno obdobje)

- iz sodelovanja v timu pri izvajanju družinske terapije
- iz opravljanja urgentnih ambulantnih intervencij

Hospitalna obravnava otrok in mladostnikov z duševnimi motnjami

Specializant pridobi poglobljeno teoretično in praktično znanje:

- o prepoznavi duševnih motenj pri otrocih in mladostnikih, diagnostičnem intervjuju otroka, mladostnika in svojcev, formulaciji primera (s prepoznavo vpliva etioloških, sprožilnih in vzdrževalnih dejavnikov) in oblikovanjem psihičnega statusa
- iz načel in praktične izvedbe hospitalizacije otroka in mladostnika z duševno motnjo (vključno s poznavanjem zakonske ureditve)
- iz načrtovanja in vodenja multidisciplinarnе timske hospitalne obravnave otroka / mladostnika in njegove družine
- iz načrtovanja ustrezne psihološke in telesne diagnostike, vključno z diferencialno diagnostično obravnavo drugih stanj, ki lahko povzročajo opazovano klinično simptomatiko
- iz sodelovanja v multidisciplinarnem timu v hospitalnem okolju
- iz uvajanja in vodenja psihofarmakoterapije
- iz individualnega in skupinskega terapevtskega dela z otroki in mladostniki
- iz svetovalno-vzgojnega dela s starši / skrbniki
- iz psihoterapevtskega dela (individualnega in skupinskega, po različnih metodah in glede na različno razvojno obdobje)
- iz dela s svojci v okviru bolnišnične obravnave otroka / mladostnika
- iz povezovanja z zdravstvenimi in nezdravstvenimi ustanovami pri bolnišnični obravnavi otroka in mladostnika
- iz sodelovanja v timu pri izvajanju družinske terapije
- iz izvajanja triažnih intervencij
- iz opravljanja urgentnih hospitalnih intervencij
- iz opravljanja konziliarnih konzultacij in intervencij pri otrocih in mladostnikih s sočasnimi telesnimi boleznimi
- iz sodelovanja v zdravniških konzilijih
- iz priprave dokumentacije diagnostike in vodenja
- iz seminarske obravnave kliničnih primerov, spremljanja strokovne literature in klasifikacije duševnih motenj v razvojnem obdobju
- iz sodelovanja v raziskovalni skupini pri kliničnih študijah
- iz načrtovanja in izvedbe poboljšanih obravnave

Svetovanje in delo v socialnem sistemu

Specializant pridobi teoretično in praktično znanje:

- iz svetovanja družini, pedagogom in drugim zunanjim sodelavcem pri obravnavi rizičnih in posebej ogroženih otrok in mladostnikov (zloraba, psihosocialne motnje ipd.)
- iz timskega dela pri obravnavi psihosocialnih motenj (delinkvenca, šolska problematika, vedenjske motnje ipd.) v nezdravstveni ustanovi
- iz načrtovanja in izvajanja preventivnih projektov na primarni, sekundarni in terciarni ravni, priprave vzgojnega in preventivnega gradiva v neterapevtskih in nezdravstvenih ustanovah

Program po izbiri

Specializant lahko v dogovoru z glavnim mentorjem izbere področje, na katerem bo še dodatno poglobil svoje znanje, na primer: urgentna ali bolnišnična otroška in mladostniška psihiatrija, ambulantno otroško in mladostniško psihiatrično zdravljenje, zdravljenje motenj hranjenja, psihoterapija ali katerokoli drugo področje otroške in mladostniške psihiatrije. Še posebej se priporoča izvajanje tega dela specializacije v tujini.

Psihiatrija

Specializant pridobi teoretično in praktično znanje:

- iz osnov psihiatrije (psihopatologija, fenomenologija), z orientacijskim in klasičnim psihiatričnim intervjujem in z oblikovanjem psihiatričnega statusa
- iz načel in praktične izvedbe hospitalizacije psihiatričnega bolnika (tudi z zakonskimi določili hospitalizacije in zdravljenja proti volji bolnika)
- iz diagnostičnih postopkov in klinično psihološke obravnave, ki zadeva urgentna in druga stanja v psihiatriji ter iz diferencialno diagnostičnih postopkov, ki zadevajo mejna stanja z drugimi medicinskimi vedami,
- iz osnovnega načrta akutnega in intenzivnega bolnišničnega zdravljenja duševnih motenj, dela v psihiatričnem timu, sodelovanja s svojci in drugimi pomembnimi osebami iz bolnikove okolice ter s konferencami in prikazi primerov bolnikov
- iz sodobne psihofarmakoterapije, njenih bioloških osnov ter usposobljenosti za njeno izvajanje in načrtovanje. Seznan se tudi z drugimi pomožnimi ali dodatnimi biološkimi terapevtskimi metodami (nevropsihološke)
- spozna in obvlada tehniko psihiatričnega intervjuja ter diagnostičnih postopkov, diferencialno diagnostičnih postopkov s področja psihiatrije in na drugih mejnih področjih (nevrologija, interna medicina oziroma pediatrija).

Zdravljenje boleznih odvisnosti

Specializant pridobi teoretično in praktično znanje:

- o rabi, zlorabi in odvisnosti od psihoaktivnih snovi ter drugih odvisnosti; o epidemioloških podatkih in raziskavah na tem področju,
- o prvem pregledu, triažiranju, detoksikaciji, ambulantnem in bolnišničnem zdravljenju ter nadaljevalnem zdravljenju različnih oblik in vrst zlorabe ter odvisnosti,
- o delu v strokovnem timu in sodelovanju med različnimi sodelavci strokovnega tima,
- o delovanju v terapevtskih klubih in skupnostih,
- o zdravstveno preventivnem in vzgojnem delu na tem področju.

Krizne intervencije

Specializant pridobi teoretično in praktično znanje:

- o pojmu kriznih intervencij, oblikah in vsebini ter organizaciji pomoči v krizi,
- o medikamentoznih, psihoterapevtskih in socioterapevtskih metodah, uporabljenih v sklopu kriznih intervencij, vključujoč pojem in problem samomora,
- o delu tima za krizne intervencije.

Pedriatrija

Specializant pridobi teoretično in praktično znanje:

- iz telesnega razvoja otroka in mladostnika,
- iz telesnega pregleda, izvedbe in načrtovanja diagnostičnega postopka,
- iz dela s svojci otroka in mladostnika v diagnostiki in zdravljenju,
- iz sistematičnega spremljanja zdravstvenega stanja,
- iz osnovnih metod zdravljenja z zdravili in drugih oblik zdravljenja bolezni in stanj, s pogosto pridruženimi duševnimi motnjami
- iz svetovanja o telesnem zdravju, varovanju zdravja in razvoju,
- iz obravnave duševnih motenj telesno bolnega otroka.

Razvojna nevrologija

Specializant pridobi teoretično in praktično znanje:

- iz nevrološkega pregleda, nevrološke preiskave otroka in nevroloških diagnostičnih metod glede na značilnosti posameznih razvojnih obdobj,
- iz terapevtske obravnave otroka in mladostnika z nevrološkimi motnjami,
- iz obravnave otroka z epilepsijo (zdravila, psihosocialna obravnava, delo s svojci in šolo),
- iz obravnave psihosocialne problematike nevroloških bolnikov v različnih razvojnih obdobjih,
- iz rehabilitacije otrok in mladostnikov z nevrološkimi motnjami.

3.4. Število zahtevanih obravnav v času specializacije

Specializant mora v času specializacije obravnavati vsaj 800 pacientov z duševnimi motnjami, od tega 200 na novo hospitaliziranih pacientov in 200 ambulantnih pacientov. Natančnejši seznam minimalnega števila obveznih storitev je naveden v točki 3.2.

4. Naloge specializanta:

- prevzame zrel in odgovoren ter znanju odprt pristop s ciljem postati otroški in mladostniški psihiater,
- aktivno išče teoretično in praktično znanje, aktivno pristopa k bolnikom in njihovim družinam, kakor tudi aktivno sodeluje na konzulacijah z neposrednim in glavnim mentorjem,

- redno klinično učenje ob vsakodnevnem kliničnem delu, vsaj 100 ur na leto, 3 ure na teden (prikazi primerov, redne konzultacije z neposrednim mentorjem),
- redno formalno izobraževanje (izven kliničnega dela), vsaj 60 ur na leto,
- 15 – 20% delovnega časa nameni pridobivanju teoretičnih znanj,
- raziskovalno delo.

5. Naloge nacionalnega koordinatorja:

- sodelovanje z glavnimi mentorji pri izvajanju programa specializacije,
- načrtovanje in redna evalvacija programa specializacije,
- sodelovanje z UEMS.

6. Naloge glavnega mentorja:

- načrtuje, razporeja kroženje na posameznih oddelkih/ambulantah po programu,
- spremlja znanje specializanta,
- srečanja s specializantom na 1-3 mesece,
- poroča nacionalnemu koordinatorju o napredku specializanta,
- konzultacije z neposrednim mentorjem o napredku specializanta.

7. Naloge neposrednega mentorja:

- individualna srečanja s specializantom 1 uro na teden,
- omogoča, da ga specializant spremlja pri delu in obratno, spremlja specializanta pri neposrednem delu z bolnikom,
- konzultacije z glavnim mentorjem o napredku specializanta.